

Любов Мацько (м. Київ)
академік НАПН України,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри стилістики української мови
НПУ ім. М.П. Драгоманова

Спочатку було слово

Рец. на книгу: Мех Н.О. *Одвічні слова української культури. Словник з історії української літературної мови кінця XVIII – початку XXI ст.: базові концепти*. К., 2020. 472 с.

Для кожної людини неабияк важливими є такі основоположні та взаємопов'язані речі як освіченість і загальна культура. Одним із ключових факторів для підвищення їх рівня є формування мовної культури, що супроводжує інтелектуальне зростання на всіх етапах життя. Мова – це засіб інтелектуально-культурних досягнень особистості і спосібсамопрезентації у суспільстві. У цьому контексті словник провідного наукового співробітника Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, доктора філологічних наук, професорки Н.О. Мех, який орієнтується на культурні продукти минулої доби, виконує важливу роль у забезпеченні безперервного формування сучасних суспільних цінностей та переконань.

Крім очевидної тематичної спрямованості на дослідників історії літературної української мови й філологів, книга демонструє зв'язок між різними зрізами нашої культури, діяльністю і світоглядними принципами видатних особистостей, знакових постатей епох та періодів упродовж кількох минулих століть.

Аналіз текстової частини словника дозволяє концентровано і по-новому поглянути на еволюцію, сфери вживання та розуміння на побутовому рівні таких «одвічних слів» як «воля», «вічність», «доля», «земля», «зерно», «культура», «пісня», «рід», «степ», «шлях», тощо. Текстова реалізація запропонованого концепту передбачає виокремлення із величезного творчого спадку видатних представників українського народу (Г. Сковороди, Т. Шевченка, П. Куліша, І. Франка, Лесі України, М. Грушевського, В. Вернадського, А. Кримського, В. Сосюри, П. Тичини, М. Рильського, О. Гончара, Л. Костенко та ін.) окремих практик використання досліджуваних лексичних одиниць. У поле зору авторки потрапили також релігійні тексти, перш за все, Біблія.

Завдяки запропонованій хронологічній структуризації ми можемо із нестандартної точки зору оцінити значення в українській історії кінця XVIII – початку XXI ст. літературного і побутового використання вище перерахованих слів.

Для теоретичного краєзнавства в якості емпіричної бази можуть стати в нагоді підібрані Н.О. Мех приклади із різних текстівта авторства зазначеногоперіоду, а також низки тлумачних і перекладних лексикографічних джерел. Це демонструє багатовекторний символізм використання окремих «одвічних слів», змушує задуматися про важливість повсякденного вживання багатьох основоположних термінів для формування любові до рідного краю і загалом України. В якості одного із подібних численних прикладів доцільно навести наступні рядки із повісті «Гуси-лебеді летять» авто-

рства Михайла Стельмаха: «Я і досі завжди з хвилюванням входжу в передосінню золотисту втому полів, я і досі не можу спокійно дивитися на останні, сизі від негоди, вітряки, на ці добрі душі українського степу, що віками вписували в сторінки хмар і неба нелегкий літопис хліборобської долі» (с. 386). Незважаючи на стрімке поширення мультикультуралізму та нівелювання національних традицій у рамках загальної глобалізації XXI ст. важливо не втрачати зв'язку із духовним надбанням нашого народу, яке яскраво постає на сторінках словника.

Без сумніву, рецензована книга Н.О. Мех «Одвічні слова української культури. Словник з історії української літературної мови кінця XVIII – початку XXI ст.: базові концепти» має стати об'єктом вивчення та використання науковців різних гуманітарних напрямів, а також широкого кола краєзнавців і пересічних читачів, поціновувачів української літератури та загалом культури мови.

